

**Voorbeeld calamiteitenplan schade archiefruimten
(bron Nationaal Archief 28 oktober 2019)**

Collectie hulpverlening

Een voorbeeld van hoe het kan.....

Inhoudsopgave

Inleiding	pag.
Collectiehulpverlening	

Betrokkenen

Instructies Collectiehulpverlening

Persoonlijke bescherming

Wateroverlast

- Omgevingsmaatregelen
- Globale richtlijnen en ‘Don’ts’
- Middelmatige calamiteit (plaatselijk veel beschadigd)
- Grote calamiteit (groot deel collectie/gehele collectie)

Brand

- Omgevingsmaatregelen
- Globale richtlijnen en “Don’ts”
- Droge roetschade
- Natte roetschade

Evacuatie van (onderdelen) van de collectie

Inpakinstructies

- Papier
- Fotografisch materiaal

Bijlagen

- Contactgegevens hulpdiensten derden (salvage/triage)
- Telefoonlijst Crisisbeheersingsorganisatie (intern)
- Instructie Evacuatieformulier
- Waterschade schema

Inleiding

Doel van dit document is het beschrijven van collectiehulpverlening (wat is het) maar is met name bedoeld voor het bieden van handvatten (instructies) .

Collectiehulpverlening

Doel van collectiehulpverlening is

Direct betrokkenen

Omschrijving van rollen en verantwoordelijkheden.....

Instructies Collectiehulpverlening

Persoonlijke bescherming

Eigen veiligheid eerst : Niemand betreedt een getroffen ruimte alleen en niemand werkt alleen in een getroffen ruimte.

Eigen veiligheid eerst: draag beschermende kleding
Wegwerp overalls/jassen, veiligheidsbril, laarzen, helm

Bij verdenking van schimmel/schadelijke stoffen: mondkapjes van stoffilter klasse FFP3, handschoenen en beschermende kleding verplicht!

Wateroverlast

Omgevingsmaatregelen

- **Pas op: water kan elektriciteit geleiden. Eventueel hoofdschakelaar uitzetten.**
Neem daarvoor contact op met

Lekkage

- Stop oorzaak lekkage, maak gangpaden vrij. Plaats emmers en bakken om lekwater op te vangen.
- Dek stellingen en kasten af met plastic.
- Water opdweilen dan wel opzuigen (schoonmaakdienst). Meer dan 10 cm water kan door de brandweer worden opgepompt.
- Bij een hoge luchtvochtigheid en temperatuur kunnen boeken gemakkelijk beschimmelen; bij RV > 65 % getroffen ruimte laten koelen: 17°-13° C, ventileren en ontvochtigen: RV 35 – 55 %
- Breng eventueel nog droge objecten in veiligheid.
- Het klimaatbeheersing systeem blijft in principe werken.

Overstroming

- Probeer het water buiten te houden d.m.v. het dichtkitten van deuren, absorberende kussens, zandzakken etc.
- Water dat zich in een depot bevindt moet eruit gepompt worden. Dit kan bij meer dan 10 cm water door de brandweer gedaan worden. Bij een regionale grootschalige overstroming zal de brandweer niet kunnen helpen: er moeten dan pompen worden gehuurd.
- Minder dan 10 cm water in het magazijn water laten verwijderen door schoonmaakdienst en m.b.v. waterstofzuigers.
- Bij een hoge luchtvochtigheid en temperatuur kunnen boeken gemakkelijk beschimmelen; bij RV > 65 % getroffen ruimte laten koelen: 17°-13° C, ventileren en ontvochtigen: RV 45 – 55 %
- Het klimaatbeheersing systeem blijft in principe werken.

Emmers, dweilen, afdekplastic, absorberende materialen etc. bevinden zich op locaties noodvoorraad. Waterstofzuiger (2) in noodvoorraad of via schoonmaakbedrijf .
Ontvochtigers : depot 706 naast restauratie of huren bij Munters, ISS / Helicon. Thermohygrometer en dataloggers bij restauratie.

Globale richtlijnen waterschade

- Wees bedacht op een schimmelexplosie. (binnen 48 uur mogelijk)
- Verwijder eerst de objecten die op de vloer liggen.

Ontvochtigen , doorschieten, aan de lucht laten drogen

Ontvochtigen: Materialen & ruimte in situ drogen met sterke ontvochtigers (Munters / ISS/ Helicon)

of

Aan de lucht laten drogen: Ruimte koelen (13°-17° C), ventileren en ontvochtigen (35- 55% RV) en objecten aan de lucht laten drogen. In droogrekken of op tafels met filtreer.

Don'ts nat materiaal

- ❖ **Natte boeken niet openen / sluiten**
nat papier scheurt makkelijk
- ❖ **Druk of pers geen water uit boeken**
- ❖ **Maak kratten niet te vol**
nat materiaal is zwaar
- ❖ **Raak oppervlak van natte foto's niet aan**

Middelmatige calamiteit: plaatselijk veel objecten beschadigd.

Wees bedacht op een schimmelexplosie. (binnen 48 uur mogelijk).

Nat, vochtig en droog materiaal scheiden.

Droog materiaal indien nodig verplaatsen naar veilige locatie.

- **Papieren documenten, kaarten & tekeningen, boeken & banden:**
Invriezen en vriesdrogen.
- **Charters:**
Aan de lucht laten drogen.
- **Fotografisch materiaal:**
Bij voorkeur aan de lucht drogen.
Eventueel invriezen en daarna aan de lucht laten drogen.
NB: niet invriezen bij een drager van glas of metaal.
- **Films:**
Moederfilms/ mastercopies voor spoelen en drogen naar specialist brengen. (Haghe film Amsterdam, Microformat,).
- **Moderne media:**
Aan de lucht laten drogen.

Nat materiaal naar vriesveem, aan de lucht laten drogen of naar specialist brengen (films).

Verpakkingsmateriaal, kratten, dozen, plasticzakken etc. in noodvoorraad.

Filtreerpapier op diverse locaties noodvoorraad.

Grote calamiteit: groot deel van de collectie of hele collectie is beschadigd.

Wees bedacht op een schimmelexplosie. (binnen 48 uur mogelijk).

Nat, vochtig en droog materiaal scheiden.

Droog materiaal indien nodig verplaatsen naar veilige locatie.

- **Papieren documenten, kaarten & tekeningen, boeken & banden:**
Invriezen en vriesdrogen.
- **Charters:**
Aan de lucht laten drogen.
- **Fotografisch materiaal:**
Bij voorkeur aan de lucht drogen. Eventueel invriezen , daarna aan de lucht laten drogen.
NB: Niet invriezen bij een drager van glas of metaal.
Niet vriesdrogen in het geval van collodium negatieven.
- **Films:**
Moederfilms/ mastercopies voor spoelen en drogen naar specialist brengen. (Haghe film Amsterdam, Microformat,).
- **Microfilms:**
Aan de lucht laten drogen of naar specialist.

Nat materiaal naar vriesveem, aan de lucht laten drogen of naar specialist brengen (films).

Verpakkingsmateriaal, kratten, dozen, plasticzakken etc. in noodvoorraad.
Filtreerpapier op diverse locaties noodvoorraad.

Brand

Omgevingsmaatregelen brandschade

- Als u niet op de plaats van de calamiteit bent wacht dan met actie tot er toestemming is van de brandweer.
- Indien u aanwezig bent op de plaats van de calamiteit probeer dan met aanwezige blusmiddelen de brand te blussen: ALLEEN ALS UW EIGEN VEILIGHEID DAARBIJ NIET IN GEVAAR KOMT.
- Let op: blussen met water kan veel rook veroorzaken!
- Trek zo mogelijk stekkers uit stopcontacten.
- Sluit ramen en deuren (niet op slot): denk aan compartimentering.
- Dek materiaal /stellingen af met plastic en maak eerst omgeving schoon (indien mogelijk).
- Zorg voor een goed geventileerde, ruime tijdelijke ruimte voor de (aangetaste) collectie.
- Soms ondervindt een collectie meer schade van een roetspray, bijvoorbeeld door het openen van een tussendeur, dan van de brand zelf: houdt rekening met de omgeving waarin u bent/werkt.

Globale richtlijnen brandschade

Algemeen

- Probeer het materiaal zoveel mogelijk compleet te houden of de vorm ervan in tact te houden.
- Houdt droog en nat beroet materiaal gescheiden.
- Laat materialen die door en door nat zijn geweest langzaam drogen, bijvoorbeeld door ventilatie en houdt de temperatuur zo laag mogelijk.
- Verpak het materiaal in doorzichtig plastic + sticker (zie evacuatieformulier)

-

Don'ts brandschade materiaal

- Sla droog en nat beroet materiaal niet samen / door elkaar op.
- Versmeer de roet niet: raak het materiaal zo min mogelijk aan. Bij aanraking wordt de roet dieper in het materiaal gedrukt.
- Proberen de roet niet te verwijderen door wrijven
- Maak het oppervlak niet nat (met intentie roet te verwijderen)
- Laat natte beroete materialen niet droog worden als er geen onmiddellijke hulp beschikbaar is (24 uur nat houden).
- Verricht geen handelingen op materiaal waarop blusschuim is achtergebleven: dit vraagt een expert!
- Wacht niet te lang met het verwijderen van pluspoeder op materialen ter voorkoming van corrosie.

Droge roetschade

Materiaal dat droog is gebleven maar wel roetschade heeft, heeft in de regel een lagere prioriteit bij triage.

- Raak het materiaal niet onnodig aan.
- Voorwerpen kunnen door hitte verzwakt zijn en zijn daardoor mogelijk extra kwetsbaar. Stabiliseer het materiaal voorafgaand aan hanteren en transport.
-
- Verwijder de roet zo snel mogelijk (liefst binnen een week na de calamiteit) voor het minimaliseren van schade door stank/rook.
- Verwijder de roet met behulp van een stofzuiger met HEPA-filter; houdt de stofzuiger zo dicht mogelijk boven het oppervlak.
- Verwijder de roet met speciale roetstofzuiger (ICN/RCE).
- Verwijder de roet met speciale roetsponzen.
- Cd-rom's eventueel met vochtige doek met gedestilleerd water nabehandelen (GEEN cirkelbewegingen maken maar vanuit het centrum naar de buitenkant vegen).

Natte roetschade

- Bewaar nat materiaal niet te lang in plastic zakken, bij papiercollecties kan al na 48uur een schimmelexplosie optreden!
- Nat materiaal indien mogelijk eerst spoelen met schoon water, dan laten drogen en daarna pas roet verwijderen.
- Kleine hoeveelheden materiaal aan de lucht laten drogen en daarna roet verwijderen met stofzuiger met HEPA-filter, roetstofzuiger of roetspons.
- Bij grotere hoeveelheden:

Boeken ,papier, prenten en tekeningen

Invriezen en vriesdrogen. Daarna roet verwijderen.

Voor vervoer naar vriesveem één object per krat/doos.

Charters

Aan de lucht laten drogen, daarna roet verwijderen.

Fotografisch materiaal

Bij voorkeur aan de lucht laten drogen en daarna roet verwijderen.

Bij grote hoeveelheden eventueel eerst invriezen.

NIET toegestaan bijdragers van glas of metaal.

Films

Specialistische hulp in roepen voor spoelen en reprocessing (Haghe, Microformat)

Moderne Media

Aan de lucht laten drogen en roet verwijderen

Evacuatie van (onderdelen van) de collectie

Het beredderen van archiefmateriaal gebeurt door
Ieder team bestaat uit drie personen.

Eén administreert, één pakt de doos van de plank en de laatste stopt de archief doos in een plastic zak en daarna plat in een verhuisdoos of krat.

Gebruik daarvoor het evacuatieformulier (bijlage Evacuatieformulier)

Lees eerst de bijgeleverde instructie (bijlage Instructie Evacuatieformulier)

Er zijn daarnaast mensen nodig die voorbereidend werk doen zoals dozen vouwen en plasticzakken openen.

Droog materiaal gaat naar de noodopvang of een andere geschikte locatie (intern indien mogelijk).

Inpakinstructies

Goed

Stop ieder boek of doos apart in een open plastic zak en leg ze plat in het krat of de verhuisdoos. Het grootste object onder en het kleinste er bovenop.

Zijn er te weinig plastic zakken pak ze dan om en om in plastic zakken, zodat objecten elkaar nooit direct raken.

Goed

Stop ieder boek of doos apart in een open plastic zak en leg ze plat in het krat of de verhuisdoos. Het grootste object onder en het kleinste er bovenop.

Zijn er te weinig plastic zakken pak ze dan om en om in plastic zakken, zodat objecten elkaar nooit direct raken

Niet goed

Instructies papier

- ❖ Zorg voor een schone, droge inpak-ruimte.
- ❖ Laat één of meer personen alleen registreren. Noteer de inhoud en de bestemming van de doos of het krat op het evacuatieformulier
- ❖ Scheid nat materiaal van vochtig materiaal; natte boeken invriezen en vochtige zo mogelijk aan de lucht drogen, bij grote partijen alles invriezen.
- ❖ Probeer natte boeken niet te openen: NAT PAPIER SCHEURT ZEER SNEL!
- ❖ Materiaal spoelen als het water vuil was.
- ❖ Leren en perkamenten zwachtelen indien mogelijk.
- ❖ Stop de boeken/dozen apart in een open plasticzak zodat ze niet aan elkaar vastvriezen, probeer echter aan elkaar gekleefde boeken niet te scheiden.
- ❖ Nat plano materiaal apart leggen en in kleine stapels, max. 5 cm een open plastic zak doen,
- ❖ Plaats de boeken vlak in doos of krat . Het grootste deel onderop het kleinste bovenop.
- ❖ Stop de dozen niet te vol: nat materiaal is zwaar!
- ❖ Kaarten en tekeningen in het uiterste geval met lade en al in laten vriezen.
- ❖ Kaarten op rol , met kartonnen koker laten invriezen. Als de koker niet stevig genoeg is gebruik dan bijv. PVC buizen.

Instructie voor fotografisch materiaal

- ❖ Natte foto's heel voorzichtig behandelen; OPPERVLAK NIET AANRAKEN!
- ❖ Grote hoeveelheid foto's apart verpakt in polyester hoesjes, invriezen, ontdooien en aan de lucht handmatig drogen, invriezen en in kleine hoeveelheden laten ontdooien en aan de lucht laten drogen.

NB: Niet invriezen bij een drager van glas of metaal.

Niet vriesdrogen in het geval van collodium negatieven.

- ❖ Fotoalbums invriezen en vriesdrogen.
- ❖ Dia's ontramen (oude raampje bewaren i.v.m. informatie die er op staat vermeld), spoelen met koud water, drogen met behulp van opengebogen paperclip door filmtransportgaatjes aan waslijn. Bij grote hoeveelheden verpakken in plastic zakjes met een paar druppels formaline daar aan toegevoegd, invriezen, ontdooien en aan de lucht laten drogen.
- ❖ Microfilms aan de lucht laten drogen. Indien dit niet mogelijk is de films in koud water houden en naar een filmlaboratorium sturen om gespoeld en gereinigd te worden.

Bijlage contactgegevens hulpdiensten derden (salvage/triage)

Dit is geen uitputtende lijst van bedrijven in Nederland die hun diensten op dit gebied aanbieden.

Verzekeraars hulpdienst

Ondersteuning calamiteiten

Verpakkingsmateriaal

Vriesdrogen, transport, beredderen, afhandelen schade collecties

Vriesdrogen en transport, ompakken, opslag

Ontruimingsmateriaal

Schimmelbestrijding

Pompenverhuur

Luchtontvochtigersverhuur

Bouwmarkten

Roetverwijdering /roetstofzuiger

Ontgeuren

Papier, leer en perkament

Restauratie films

Restauratie foto's

Restauratie audiovisuele dragers en computer diskettes

Catering

Bijlage Telefoonlijst Crisisbeheersingsorganisatie (intern)

Bijlage Instructie Evacuatieformulier

Instructie invullen evacuatieformulier

Lees deze instructie door VOORDAT je begint met evacueren!

Wacht op instructies van en houd je daaraan.

1. ID sticker (identificatie sticker)

Van iedere sticker zijn er 2 met hetzelfde nummer.

Plak één sticker op de verpakkingseenheid (doos, krat etc..) en het andere op het evacuatieformulier.

Indien meerdere formulieren nodig zijn voor één verpakkingseenheid schrijf dan het nummer van de sticker op het volgende formulier over.

Stickers en evacuatieformulieren worden verstrekt via

2. Vul in :

Administratieve gegevens

- depot waar materiaal vandaan komt
- datum
- naam van diegene die formulier invult (registrator)
- nieuwe locatie waar het materiaal naar toe gaat (naam + adres indien bekend)

Gegevens materiaal

- omcirkel de fysieke toestand v/h materiaal
- inventarisnummer archief (indien zichtbaar)
- naam archief (mag afgekort)
- periode
- locatie waar het vandaan komt: rij, kast en plank

3. Volledig ingevulde formulieren worden ingeleverd bij

Bijlage Waterschadeschema

Materiaal Schade omvang	Papieren documenten	Kaarten en tekeningen	Boeken en banden	Fotografisch materiaal	Moderne media	Persoonlijke bescherming	Materialen	Staf mobilisatie
Zeer kleine calamiteit & Geen objecten beschadigd	Water verwijderen Schimmel vorming voorkomen door bij RV > 65 % de getroffen ruimte te koelen (13-15°C), ventileren en ontvochtigen (35-55% RV). Als dit niet helpt moeten de objecten geëvacueerd worden.					Bij verdenking van schimmel mondkapjes P3, Handschoenen en beschermende kleding.	Thermohygrometer. Dataloggers, ventilator Ontvochtiger plasticfolie Evacuatie: Kratten of dozen	
Kleine calamiteit & Weinig objecten Beschadigd	Schimmel vorming voorkomen door bij RV > 65 % de getroffen ruimte te koelen (13-15°C), ventileren en ontvochtigen (35-55% RV). Als dit niet helpt worden de objecten geëvacueerd. Materialen aan de lucht laten drogen of insitu drogen met sterke ontvochtigers. Uitzondering: kunstdrukpapier: invriezen en vriesdrogen					Bij verdenking van schimmel mondkapjes P3, Handschoenen en beschermende kleding.	Thermohygrometer Dataloggers ventilator Ontvochtiger, Droogrek, filtreerpapier Evacuatie: Plastic zakken Kratten, zwachtels	
Middel- matige calamiteit & Plaatselijk zijn veel objecten beschadigd	Schimmel vorming voorkomen door bij RV > 65 % de getroffen ruimte te koelen (13-15°C), ventileren en ontvochtigen (35-55% RV). Als dit niet helpt worden de objecten geëvacueerd.					Bij verdenking van schimmel mondkapjes P3, Handschoenen en beschermende kleding.	Thermohygrometer Dataloggers, ventilator Ontvochtiger Droogrek, filtreerpapier, Evacuatie: zwachtels Plastic zakken Kratten	
	Invriezen en vriesdrogen	Invriezen en vriesdrogen	Invriezen & Vriesdrogen	Bij voorkeur aan de lucht drogen Evt. invriezen en dan aan lucht drogen. ! niet vriezen bij drager van glas of metaal	Aan de lucht drogen			

Voorbeeld Collectie Hulpverlening (CHV)

Grote calamiteit & Groot deel van collectie is beschadigd	Schimmel vorming voorkomen door bij RV > 65 % de getroffen ruimtes te koelen (13-15°C), ventileren en ontvochtigen (35-55% RV). Als dit niet helpt worden de objecten geëvacueerd. Prioriteitenlijst is leidraad bij selectie.					Bij verdenking van schimmel mondkapjes P3, Handschoenen en beschermende kleding.	Thermohygrometer Dataloggers ventilator Ontvochtiger, Droogrek, filtreerpapier, Evacuatie: Plastic zakken Kratten/dozen		
	Invriezen en vriesdrogen	Invriezen en vriesdrogen	Invriezen & vriesdrogen	Bij voorkeur aan de lucht drogen Evt. eerst invriezen, drogen of vriesdrogen. ! niet vriezen bij drager van glas of metaal ! collodium negatieven niet vriesdrogen	Aan de lucht drogen				
Nationale ramp & Hele collectie wordt bedreigt of is beschadigd	Indien er een calamiteit plaats vindt die een crisis kan veroorzaken met mogelijke politieke of maatschappelijke gevolgen en die daarmee de eigen verantwoordelijkheden overstijgt moeten de richtlijnen van het Handboek Crisismanagement van OCW opgevolgd worden. Praktische richtlijnen met betrekking tot de collectie zijn gelijk als bij een grote calamiteit. Prioriteitenlijst is leidraad bij de selectie van de materialen.					Bij verdenking van schimmel mondkapjes P3, Handschoenen en beschermende kleding.	Thermohygrometer Dataloggers ventilator Ontvochtiger, Droogrek, filtreerpapier, Evacuatie Plastic zakken, zwachtels Kratten/dozen		